

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำการศึกษา และเรียนรู้ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร โดยผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นที่จะใช้ในการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงสาเหตุปัจจัย เหตุผลของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตผักปลอดสารพิษ รวมไปถึงศึกษาลักษณะการผลิตผักปลอดสารพิษ ของเกษตรกรที่ยังคงทำการผลิตผักปลอดสารพิษ เกษตรกรที่เคยผลิตสารพิษแต่เลิกผลิต และเกษตรกร ที่ผลิตผักเคมีด้วยเช่นกัน และยังมีข้อมูลบางส่วนที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ที่เคยผลิตผักปลอด สารพิษ ถึงเหตุผลที่ตัดสินใจเปลี่ยนไปเป็นการผลิตแบบเคมีแทน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการ อธิบายและให้เหตุผลในประเด็นของปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาชุมชนด้วยตนเอง โดยการเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูล ภายในชุมชนเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้มีการวางแผน และดำเนินการตาม ขั้นตอน ดังนี้

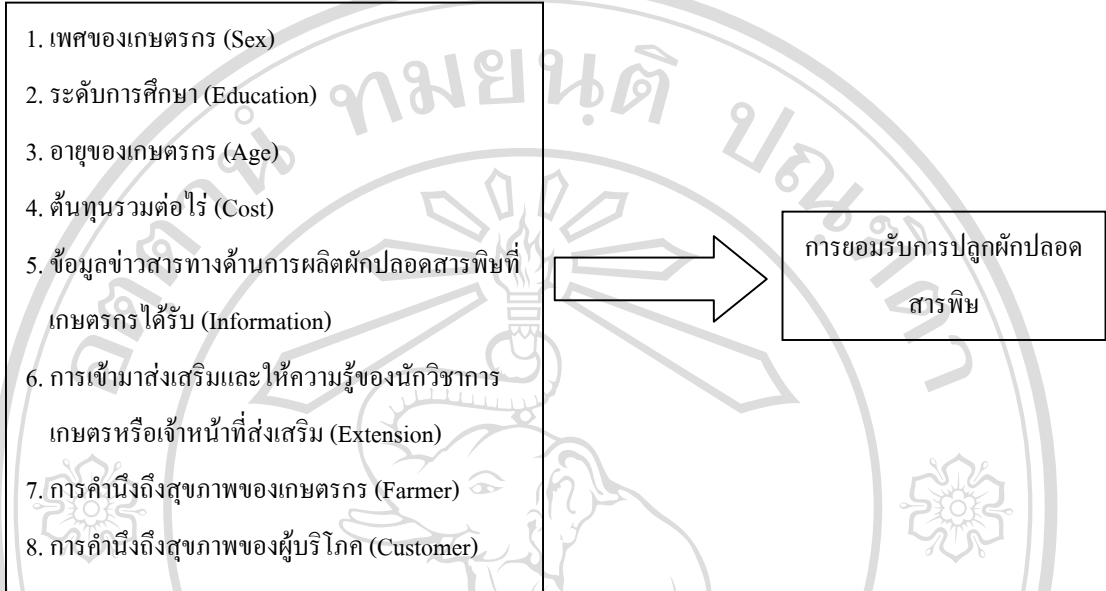
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิดต่างๆและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้ทำการวิจัยสามารถนำมา เป็นกรอบแนวทางในการศึกษา ดังนี้

การกำหนดตัวแปรตามที่ใช้ในการวิจัย คือ การยอมรับการปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งถือได้ว่าเป็น คำตอบของการวิจัยในครั้งนี้ และการกำหนดตัวแปรอิสระ หรือ ปัจจัยกำหนดที่เห็นว่าจะมีผลต่อ ระดับการยอมรับการปลูกผักปลอดสารพิษในครั้งนี้ ได้แก่ ระดับการศึกษา เพศ อายุ ต้นทุน การเข้ามา ส่งเสริมและให้ความรู้ของนักวิชาการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ข้อมูลข่าวสารทางการผลิตผัก ปลอดสารพิษที่เกษตรกรได้รับ การคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกร และการคำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภค (ภาพที่ 2.1)

ตัวแปรอิสระ (Independent variable)

ตัวแปรตาม (Dependent variable)

ภาพที่ 2.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

2.2 นิยามศัพท์

การยอมรับ หมายถึง ขบวนการตัดสินใจของมนุษย์ โดยเริ่มจากการรับรู้เรียนรู้ถึงวิทยาการใหม่ๆ แล้วไปสิ้นสุดด้วยการยอมรับไปปฏิบัติ

เกษตรกรรมทางเลือก หมายถึง รูปแบบการผลิตทางการเกษตรและวิธีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรที่เอื้ออำนวยต่อการฟื้นฟู และดำรงรักษาไว้ซึ่งสภาพความสมดุลของระบบนิเวศวิทยา โดยมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสังคมที่เป็นธรรม และส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค

ผักปลอดสารพิษ หมายถึง พืชผักที่ถูกผลิตขึ้นโดยหลีกเลี่ยงหรือลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพในการปรับปรุงบำรุง ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ผลผลิตที่ได้ปลอดภัยจากสารพิษตกค้าง ทำให้ปลอดภัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคและไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม (กรมวิชาการเกษตร, 2548)

เกษตรอินทรีย์ (organic farming or organic agriculture) ในความหมายของสหพันธ์เกษตรกรนานาชาติ International Federation of Agriculture Movement (IFOAM) นั้น หมายถึง ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใย ด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจ โดยเน้นการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืชสัตว์และระบบนิเวศ การเกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ ขณะเดียวกันก็ประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิต และพัฒนาความต้านทานต่อโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง

เกษตรอินทรีย์ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ระบบการเกษตรที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมีในการปรับปรุงบำรุงดิน ไม่ใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ไม่ใช้สารเคมีในการกำจัดวัชพืช ตลอดจนไม่ใช้ฮอร์โมนกระตุ้นการเจริญเติบโตของพืชและสัตว์ นอกเหนือไปจากการไม่ใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมีและสารสังเคราะห์ทั้งหมดแล้ว การจะเป็นเกษตรอินทรีย์สมบูรณ์แบบนั้น ในดิน ในน้ำและในอากาศก็ต้องไม่มีสารเหล่านี้ตกค้างอยู่ด้วย

ระบบการผลิตผักแบบเคมี หมายถึง ระบบการผลิตที่เน้นการผลิตเพื่อการค้า โดยการอาศัยปัจจัยภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช วัชพืช เน้นการผลิตพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวเป็นระบบการเกษตรที่อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นระบบเกษตรที่ใช้พลังงานสูงจากเครื่องจักรกล เป็นระบบที่รัฐเข้ามามีบทบาทสูงในการกำหนดพืชที่ปลูกและราคาของผลิตผล ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม มีอันตรายต่อสุขภาพผู้บริโภคและความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในไร่นา

การผลิตผักปลอดสารพิษ หมายถึง การผลิตผักที่ใช้สารเคมีควบคุมกำจัดศัตรูพืชอย่างปลอดภัย (safe-use of pesticides) และ/หรือการผลิตผักที่ไม่ใช้สารเคมีควบคุมกำจัดศัตรูพืชระบบการผลิตครอบคลุมการใช้ทรัพยากรในการผลิต กระบวนการผลิต และผลลัพธ์ (output) ส่วนกระบวนการผลิต จะหมายถึงขั้นตอนการผลิตตั้งแต่การปลูก การดูแลรักษาและเก็บเกี่ยว (พฤกษ์และคณะ, 2543)

2.3 จำนวนตัวอย่างและวิธีเลือกตัวอย่างในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรในหมู่บ้านช่อแล หมู่บ้านดง และหมู่บ้านม่วงคำ ตำบลช่อแล อำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 105 คน จาก 3 กลุ่มใช้วิธีการเลือกตัวอย่างเกษตรกรโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) ได้แก่

1. ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ 35 คน เพื่อทำการศึกษาดังลักษณะการผลิตผักปลอดสารพิษ ในประเด็น ปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิตของเกษตรกร และลักษณะของเกษตรกรที่ทำการผลิตผักในรูปแบบนี้

2. ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการผลิตผักแบบเกษตรเคมี 35 คน เพื่อทำการศึกษา หาเหตุผลและปัจจัยในการผลิตผักแบบเกษตรเคมี และลักษณะของเกษตรกรที่ทำการผลิตผักในรูปแบบนี้ ข้อมูลที่ได้จะใช้ประกอบการวิเคราะห์ และอธิบายเพิ่มเติมในผลจากการวิจัย

3. ตัวอย่างเกษตรกรที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษแต่เปลี่ยนการผลิตไปเป็นแบบเคมี 35 คน เพื่อทำการศึกษาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรเลิกผลิตผักปลอดสารพิษ และลักษณะของเกษตรกรที่ทำการผลิตผักในรูปแบบนี้

จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม พบว่า ตัวอย่างเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านช่อแล และตัวอย่างเกษตรกรผู้ผลิตผักแบบใช้สารเคมีส่วนใหญ่อยู่ในบ้านดง และบ้านม่วงคำ (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 แจกแจงจำนวนตัวอย่างเกษตรกรทั้ง 3 ระบบในการผลิตผักแต่ละหมู่บ้าน

กลุ่มเกษตรกร (คน)	บ้านช่อแล	บ้านดง	บ้านม่วงคำ	รวม
1. เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ	28	3	4	35
2. เกษตรกรผู้ผลิตผักแบบเคมี	6	19	10	35
3. เกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษแต่เปลี่ยนไปเป็นแบบเคมี	4	17	14	35

ที่มา: จากการสำรวจ (2551)

2.4 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ

ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล แนวคิด การรับรู้ข่าวสาร รูปแบบการทำการเกษตร เช่น ปัจจัยการผลิต ชนิดพืชที่ปลูก วิธีการผลิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยทำขึ้น การเลือกพื้นที่มีเหตุผลที่เลือกหมู่บ้านดังกล่าวเป็นพื้นที่ในการศึกษา คือ

- 1) เป็นชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนบน ที่มีการประกอบอาชีพทางการเกษตร ในการดำรงชีพเป็นหลักมาโดยตลอด
- 2) เป็นหมู่บ้านที่เกษตรกรมีการทำการผลิตผักปลอดสารพิษอย่างชัดเจน
- 3) สภาพชุมชนมีการติดต่อการคมนาคมขนส่งกับภายนอกได้สะดวก ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ได้หลายทิศทาง

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ทำการศึกษา เก็บรวบรวมจากรายงานเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าจากห้องสมุด และจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ทำการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรในหมู่บ้านดง บ้านม่วงคำ และบ้านซ้อแล ของตำบลซ้อแลด้วยแบบสอบถามจำนวน 105 ตัวอย่าง ครอบคลุมเกษตรกร 3 กลุ่มคือ เกษตรกรที่ปลูกผักในระบบปลอดสารพิษ เกษตรกรที่ปลูกผักในระบบปลอดสารพิษแต่เลิกแล้ว และเกษตรกรที่ปลูกผักในระบบสารเคมี กลุ่มละ 35 ตัวอย่าง ข้อมูลดังกล่าวถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ถดถอยมัลติโนเมียลลอจิสติก (Multinomial logistic regression) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกปลูกผัก 3 ระบบของเกษตรกรกับตัวแปรอิสระจำนวน 8 ตัว คือ เพศของเกษตรกร อายุของเกษตรกร ระดับการศึกษาของเกษตรกร ต้นทุนการผลิตต่อไร่ จำนวนครั้งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารในรอบปี ความถี่ที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรพบปะเกษตรกรในรอบปี การคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกร และการคำนึงถึงสุขภาพของผู้บริโภค

นอกจากนี้ยังใช้แบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกร ทั้ง 3 กลุ่มในหมู่บ้านซ้อแล หมู่บ้านดง และหมู่บ้านม่วงคำ ตำบลซ้อแล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบบสอบถามมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด (close-ended question) และแบบปลายเปิด (open-ended question) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส อายุ รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน การศึกษา สมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม ประสบการณ์ในการฝึกอบรม การกู้ยืมเงิน และการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร การเข้ามาส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและเผยแพร่การเกษตร

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระบบการปลูกผักของเกษตรกรทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ ชนิดพืชที่ปลูก และระยะเวลาในการปลูก แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แรงงานในการเตรียมดิน การเตรียมแปลง ประเภทดินในแปลง ความอุดมสมบูรณ์ของดิน แรงงานในการผลิตผัก การจัดประเภทผักในการเพาะปลูก การใส่ปุ๋ย วิธีการกำจัดวัชพืช วิธีการกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยวผลผลิต การเก็บรักษาผลผลิต (ผัก) ก่อนจัดจำหน่าย แหล่งจำหน่ายผักของเกษตรกร วิธีการจัดจำหน่ายผักของเกษตรกร และสาเหตุของเกษตรกรที่เลิกผลิตผักปลอดสารพิษและไม่เคยผลิตผักปลอดสารพิษ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกผักทั้ง 3 กลุ่มรวมถึงความต้องการความช่วยเหลือจากทางภาครัฐ เอกชน บุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยภายในพื้นที่เป็นระยะเวลาหนึ่ง จนเป็นที่รู้จักและคุ้นเคยกันดีระหว่างผู้วิจัยและเกษตรกรตัวอย่างที่ให้ข้อมูล ซึ่งได้พูดคุยสอบถามในประเด็นต่างๆที่ได้ตั้งไว้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยด้วยแบบสอบถาม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยแบบสอบถามนั้น จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการสถิติเชิงบรรยาย นอกจากนี้แล้วยังจะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ถดถอยมัลติโนเมียลลอจิสติก (Multinomial logistic regression) ซึ่งออกแบบเพื่อใช้ในสถานการณ์ที่ตัวแปรตามมีค่า 3 ค่า (ไม่นิยมให้มีเกิน 3 ค่า) เช่น แบ่งฐานะทางเศรษฐกิจออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ยากจน ปานกลาง และรวย การวิเคราะห์ในสมการใช้วิธีทำแต่ละค่าให้เป็น 2 ค่า เช่น ฐานะยากจน / อย่างอื่น (ปานกลางรวมกับรวย) ฐานะปานกลาง / อย่างอื่น (จนรวมกับรวย) ฐานะรวย / อย่างอื่น (จนรวมกับปานกลาง)

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง ซึ่งกล่าวถึง ลักษณะการผลิตผักปลอดสารพิษ ในประเด็น ปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิตของเกษตรกร รวมไปถึงลักษณะของเกษตรกรที่ทำการผลิตผักรูปแบบต่างๆ ในประเด็นของ เกษตรกรที่ผลิตผักปลอดสารพิษ ผลิตผักเคมี และ ผลิตผักปลอดสารพิษแต่เปลี่ยนไปเป็นการผลิตแบบเคมี ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการสถิติเชิงบรรยาย ที่จะทำการวิเคราะห์ในระดับชุมชน เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ และลักษณะการผลิตผักปลอดสารพิษและคุณลักษณะของเกษตรกรที่ผลิตผักในรูปแบบต่างๆ

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สอง ซึ่งกล่าวถึง การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยมัลติโนเมียลลอจิสติก (Multinomial logistic regression) โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ซึ่งแบบจำลองนี้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับการผลิตผักปลอดสารพิษของเกษตรกร โดยที่ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรเชิงกลุ่มที่มี 3 กลุ่ม คือ กลุ่มของเกษตรกรที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษ กลุ่มที่ทำการผลิตผักแบบเคมี และกลุ่มที่ทำการผลิตผักปลอดสารพิษแต่เปลี่ยนไปเป็นเคมี เป็นอิสระซึ่งกันและกัน และตัวแปรอิสระ เป็นข้อมูล dichotomous, อันตรภาค และ อัตราส่วน) ซึ่งแบบจำลองมัลติโนเมียลลอจิสติกที่ใช้ในการศึกษานี้เป็นดังนี้

$$\log \frac{P(Y = i)}{P(Y = j)} = \alpha + \beta Z \quad (\text{กัลยา, 2544})$$

α และ β คือ ค่าพารามิเตอร์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์

Y - การเลือกระบบการปลูกผัก 3 ระบบ ได้แก่ ระบบการปลูกผักปลอดสารพิษ เคยปลูกผักปลอดสารพิษแล้วเลิกไปเลือกระบบการปลูกผักแบบเคมี และระบบการปลูกผักแบบเคมี

i - เมื่อทางเลือกคือ เคยปลูกผักปลอดสารพิษแล้วเลิกไปเลือกระบบปลูกผักแบบเคมีหรือเลือกระบบปลูกผักแบบเคมี

j - เมื่อทางเป็นทางเลือกอ้างอิง (reference category) หรือทางเลือกระบบปลูกผักปลอดสารพิษ

Z - ตัวแปรอิสระที่เป็นตัวกำหนดหรือสัมพันธ์กับการเลือกระบบการปลูกผักซึ่งมี 8 ตัวได้แก่

1. เพศของเกษตรกร (Sex)

วัดโดย 1-ชาย 0-หญิง

2. อายุของเกษตรกร (Age)

วัดโดย ระบุจำนวนตัวเลขอายุตามจริง (ปี)

3. ระดับการศึกษา (Education)

วัดโดย จำนวนปีที่ศึกษาในระบบนับตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาเป็นต้นไป ดังนี้

ไม่ได้เรียนหนังสือ = 0 ปี

จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 = 4 ปี

จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 = 6 ปี

4. ต้นทุนรวมต่อไร่ (Cost)

วัดโดย ระบุจำนวนตัวเลขต้นทุนตามจริง (บาท)

5. ข้อมูลข่าวสารทางด้านการผลิตผักปลอดสารพิษที่เกษตรกรได้รับ (Information)

วัดโดย ระบุจำนวนครั้งที่เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารตามจริง (ครั้งต่อปี)

6. การเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ของนักวิชาการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริม (Extension)

วัดโดย ระบุจำนวนครั้งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเข้ามาพบปะเกษตรกรตามจริง (ครั้งต่อปี)

7. การคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกร (Farmer)

ใช้สอบถามด้วยคำถามเกี่ยวกับการคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกรจำนวน 8 ข้อ วัดโดย แบบประเมินค่า (rating scale) โดยแบ่งการวัดออกเป็น 3 ระดับคือ “เห็นด้วย” “ไม่แน่ใจ” และ “ไม่เห็นด้วย” โดยมีกรให้คะแนนสำหรับคำถามเชิงบวก ดังนี้

เห็นด้วย	ให้คะแนน	3	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	1	คะแนน

สำหรับคำถามเชิงลบมีการให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วย	ให้คะแนน	1	คะแนน
ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	3	คะแนน

จากนั้นทำการหาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้ไปใช้ในแบบจำลองต่อไป

8. ทักษะคติของเกษตรกรที่มีต่อการคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้บริโภค (Customer)

ใช้สอบถามด้วยคำถามเกี่ยวกับทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้บริโภคจำนวน 8 ข้อ วิธีวัดเช่นเดียวกับตัวแปรการคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกร

เพื่อการอธิบายเชิงพรรณนาเกี่ยวกับการคำนึงถึงสุขภาพของเกษตรกร และ ทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้บริโภค จากคะแนนข้างต้น ผู้วิจัยนำมาจัดกลุ่มโดยมีอันตรภาคชั้นเท่ากับ 0.67 จากสูตร

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{3 - 1}{3} = 0.67 \end{aligned}$$

ดังนั้นในการจัดช่วงคะแนนเฉลี่ย จึงสามารถจัดได้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	2.35-3.00	มีระดับทัศนคติเห็นด้วย
คะแนนเฉลี่ย	1.68-2.34	มีระดับทัศนคติไม่แน่ใจ
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.67	มีระดับทัศนคติไม่เห็นด้วย